List 30. **NOVICE** Tečaj XXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 26. julija 1865.

Gospodarske stvari.

O preseljevanji Slovencev v ptuje dežele.

Iz konjiške okolice na Štaj. so 20. julija prejele „Novice“ sledeči dopis:

V enem zadnjih svojih listov ste, drage „Novice“ nasvetovale, naj bi se izseljevanja željni ljudje, ki nimajo domá kaj živeti, raji v Srbijo ali Banat preselili, namesti da mislijo na Ameriko. Sila kola lomi! Taka se nam tudi tukaj godí, da nam druzega skoro ne ostaja, ko zapustiti milo domovino, in si drugej domovja iskati, kjer bi se nam krvavi žuli saj s potrebnim živežem in oblačilom poplačali. Bog me! da ne žene nas hrepenenje po izselitvi, nemški „Auswanderungsfieber“, ampak sila, da ohranimo sebe in družine svoje. Al ni nas malo; polovica hribovskih prebivavcev je, kteri glada minjujejo, in stočejo pod bremenom dolgov in davkov. Bilo je preteklo leto tako slabo, da marsiktera družina zdaj ves božji teden ne jé nič močnatega; kar jé, je brez zabele, in raztrgana hodi, da si ne upa v cerkev, in nima živine, da bi gnoj delala: kako bo pa še za prihodnje, ko se nam še veliko slabeje kaže. Ozimine se ne bo še za seme naželo, in temu, kar smo zmladleti vsejali, ne dá suša rasti, vinogradi so osmojeni kot v pozni jeseni; za denar je pa taka stiska, da najstarejši ljudje take ne pomnijo. Gospodarji večidel brez hlapcev in dekel obdelujejo svoje kmetije, ker nimajo ne jesti ne plačila dati, torej ti (hlapci, dekle, dninarji) kradejo, ker le kaj dobiti morejo. Sila res kola lomi! Cerkve in šole tudi niso več napolnjene ko nekdaj, ker ljudje oblačila nimajo. Visoki vladi se moramo zahvaliti, da nam je živinsko sol dala tako cenó, ker drugač bi morali še to borno jedilo neslano zavžiti. Tako nam tedaj ne ostaja kar nič druzega, kot se izseliti. Prosimo toraj častite „Novice“, naj nam svetujejo, kako in kam bi se izselili, da bi za nas boljse bilo? Ali bi ne bilo dobro, da bi gosp. dr. Kovača prosili, da bi nam naznanil v Srbii kraj najpripravniši, kjer bi se živeti dalo in bi bil tudi za kupčijo pripraven. Na vas „Novice“ zaupamo, da nam kažete resnico, in da nas ne bote zapeljale. Če nam pa izseljenja nikakor ne priporočate v taki stiski, nam pa kažite pot, po kteri bi se preteči lakoti, stiski in revščini oteli. Domovina nam je, se vé, da čez vse; al glad in siromaštvo je najhujše na svetu. Zaupamo, da nam bodo na to pismo „Novice“ odgovorile, ker bo prašanje to zanaprej morebiti važno postalo, in bo marsikdo nesreče obvarovan. J. S.

Odgovor vredništva. Težko nalogo ste nam dali. Zato Vam moramo odgovoriti ne le po svoji vednosti, temuč tudi po svoji vesti. Reč je važna in vredna resnega prevdarka.

Da se posamni ljudje ali cele soseske preseljujejo iz dežele v deželo, bilo je že v starodavnih časih navadno in je še dan danes tako. Poglavni nagon k temu je to, da si preselniki želijo zlajšati svoje življenje in zboljšati stan, ali da iščejo novih selišč, ker tam, kjer so, jim celó več živeti ni mogoče. Vzroki pa, ki jih ženó k preselitvi, so ali taki, ki so le začasni in zopet minejo, ali pa so takošni, ki ostanejo in ne bodo nikoli drugačni. Utegnejo tedaj nadloge biti, ki jih pred nekterimi leti ni bilo in ktere morebiti čez leta zopet minejo, ali pa so takošne, iz kterih se človeku za vse njegove žive dni ni moč izkopati.

To je, kar je pred vsem treba pomisliti vsacemu, kdor misli na preselitev iz svoje domovine.

Da so res v več krajih naše domovine stiske dandanašnje grozne in take, kakoršnih nikdar ni bilo, to vsak vidi, kdor ni slep in ni hudobnega srca, da pravi: „e, saj ni tako, kakor ljudje vpijejo.“ Tacega človeka bi radi peljali v kraje, ki jih popisujeti Vi in kterih se tudi pri nas ne manjka, da bi s svojimi očmí videl, kakošna se godí nekterim ljudém. Tacemu človeku stavimo pred očí veliko število posestev, ktere so djali že na kant ali jih še devajo, — da ne govorimo še od tacih, kterim se že nič več prodati nima. Poglejmo: od kod to?

Naravne prekucije časa, ki se po pravici štejejo v napredek sedanjega veka in morajo biti, so marsikteremu vzele kos kruhka, ki ga je poprej vžival, — tako železnica, tako v fabrikah mnogotere mašine, po kterih je mnogim odletel zaslužek. Tudi mnoge prenaredbe, ki jih je vpeljala vlada sedanja leta, kakor svobodna obrtnija, loži vhod ptujega blaga v našo državo, so na škodo mnogim. Pritisnile so slabe letine poredoma, zraven pa so se davki kviško gnali, da je nastopil čas, o kterem je grof A. Auersperg v državnem zboru rekel, da se ljudem po eksekucijni poti nič več vzeti ne more, ker nič več nimajo. Vrh tega pa tudi tega zamolčati ne smemo, da so naši ljudjé vkljub vsemu glasnemu klicu sedanjega časa in ki ga ženó „Novice“ že 20 let, prezrli neprenehano vrtenje tistega kolesa, ktero vsacega stare, kdor se mu zoprstavi, — to je, ostajali so preradi v vseh rečeh pri svojem starem kopitu, češ, „moj oče je tako delal in je izhajal, delam tedaj tudi jez tako.“ Tudi moramo reči, da mnogi naši ljudje so prepotratno živeli v obleki in pijači, čeravno ne križamo vsacega, kdor kdaj kak poliček vina preveč izpije; saj je to včasih edin pomoček, da za trenutek pozabi svojih rev in nadlog.

Glejte, vse to skupaj je naredilo, da so sedanji časi tako žalostni. Iz tega se pa tudi brž vidi, da še po vsem ni zginilo upanje, da utegne vendar čez ena leta zopet boljše biti, ako prebijemo le sedanji čas. Država mora svoje gospodarstvo tako uravnati, da veliko zmanjša svoje stroške, ker nima zlatih rud, s kterimi bi jih plačevala, ampak plačujejo jih ljudstva. To mora biti, da

novo ministerstvo vse žile napnè, da se odpravijo neizmerni stroški in po njih nestrpljivi davki. Presvitli cesar sami so s tem začeli, da so ukazali, naj se odpustí vojakov. Treba bo armado vojaško in armado uradnikov zeló zmanjšati, da se znebí država stroškov; treba pa bo še po druzih potih skrbeti za varčno državno gospodarstvo, ktero je zdaj v tako napačno pot zlezlo, da na priliko celó „priklado za vojsko“ še pobira, čeravno že od 1859. leta vojske nimamo! Ako pridejo davki nazaj na staro mero, — ako pridejo bolje letine, — ako napredujemo mi sami, kolikor moč, v kmetijstvu in obrtnijstvu, da si poiščemo novih dohodkov, vrnili se bojo zopet bolji časi.

Prevdarjali smo to zato bolj na obširno, da vse tiste, kteri se mislijo preseliti iz svoje domovine, opomnimo: naj resno prevdarijo svoje okoliščine. ali jim je mogoče še strpeti domá kaka leta ali ne? To naj pred vsem prevdari vsak, da — ako se preselí v ptujo deželo — ne pride iz dežja pod kap. Ako bi bil drugod tak raj, kakor ga nekteri popisujejo, ne bilo bi toliko resnega prevdarka treba; kar rekli bi tudi mi: le na pot! Al sreča ni vsakemu tako mila kakor je nekteremu; eden jo dobro zadene, deset jih joče. Dobro se spominjamo, da je pred malo leti mnogo Tiroljcev in Čehov se prav revnih vrnilo domú iz Amerike, kamor so se malo let pred polni zaupanja podali. Pomislimo tudi to, koliko Nemcev je že v naše dežele se preselilo, mislé, da tukaj bojo v malo letih bogatini, — al čez 3, 4 leta so drugače govorili — s praznim žepom.

Kdor tedaj misli svojo domovino zapustiti, naj, kakor smo rekli, pred vsem se sam resno izprаša: ali si ne more domá nikakor več pomagati? in drugič, da vé, kam gré? Res, da sila kola lomi; al vendar svoj dom zapustiti, naj je celó zadnja pomoč, kadar že celó nobene druge ni!

Vprašate nas: ali bi bilo bolje na Ogrsko v Banat ali v knežijo srbsko.

Kako je s preselitvijo na Ogrsko, o tem Vam moremo že danes vse za gotovo povedati; kako pa je s Srbijo, o tem bomo prosili našega rojaka dr. Kovača, da nam prav na drobno pa vestno pové, kako bi ondi bilo z naselitvijo.

Kar se tiče preseljevanja na Ogrsko, Hrvaško, Slavonsko, srbsko vojvodino s temeškim Banatom in Erdeljo, je oklicala cesarska vlada 23. decembra 1858. leta naselno postavo (Colonisationsgesetz), v kteri je v 17. §. odločila polajšave novim kmetijskim naselnikom v omenjenih deželah in pogodbe, pod kterimi se polajšave zadobó. Te polajšave zadevajo: ali kadar se preseli toliko ljudí, da napravijo celo novo sosesko, ali kadar se preselijo le posamesni. Pred vsem moramo opomniti, da v tej postavi ni skrbljeno za take, kteri nimajo nič druzega premoženja kakor le delavne roke. Najmanj je to, da, kdor se preselí v omenjene dežele, si saj 8 oralov zemlje kupiti more. Brez stroškov za pot tje, za zidanje hiše in poslopij in druge rečí mora preselnik saj še 500 gld. gotovíne imeti, da si kupi zemljišče. Z obdelovanjem svojega zemljišča bo imel gospodar s svojo družino toliko opravila, da ne bo mogel v delo hoditi na velike grajščine, da si kaj še povrh prisluži. Ako se jih toliko preselí, da naredé novo sosesko, je še ta pogodba, da morajo naselniki tistega naroda (magjarskega, slovanskega, nemškega, rumunskega) in tiste vere (katoliške, protestantiške itd.) biti, ki je v tistem kraji, v kterega se vselijo. Taka nova soseska mora najmanj imeti 1000 oralov svojega zemljišča in hiš se mora napraviti najmanj za 50 družin. Taki naselniki cele soseske so za 6 let prosti zemljiščinega davka in njegovih priklad, za 15 let pa hišnega davka in vseh druzih davkov od dohodka, pridobitka, in tudi 15 let nima dolžnosti delati na cestah in pri vodah zunaj svoje soseske. Drugi bolj posamni naselniki, ki si kupijo 8 oralov zemlje, so zemljiščinega davka prosti le 3 leta, druzih davkov le 6 let.

To so poglavitne rečí te postave, ktera naselnikom odpira pot na Ogrsko in ž njo združene dežele. Ne vemo, ali bojo koga vabile doli? In v teh deželah je velik razloček zemljišč. Res je, da so v obče zeló rodovitne, in da umna glava in pridna roka si pomagati more; al kdo vam bo pokazal: kje je dobro, kje ne? Kraji med Donavo in Tiso so deloma peščeni in manj rodovitni, deloma pa tudi zeló rodovitni in malo obljudeni; — Banat in južni podonavski kraji in bolj hribovski kraj unstran Tise med reko Körös in Máros, proti Erdelji — to je zemlja za naselitev najbolj hvale vredna. Al ni tako povsod. Pred nekimi leti se je 80 družin hanoveranskih preselilo v županijo (komitat) Szabolcs v okolici debrečinski. Mnogo teh naselnikov je v nezdravem kraji konec vzelo, drugi pa so zagospodarili, ker jim zemlja ni toliko donašala, kakor so mislili, čeravno so oral kupili po 60 gld. Tako so se oslepili ti preselniki, ker se niso pred dohodom obrnili na kakega izvedenega človeka, da bi jim bil razložil, kako in kaj. Drugi Nemci so bolj pametno storili, ker so izmed sebe poslali človeka na ogled, da jim je, vrnivši se, razodel vse na drobno. Nemci od nekdaj najbolj silijo tudi v te kraje, deloma za to, ker jih domača zemlja ne redí, nekteri pa tudi zato, da širijo in silijo svoj rod po svetu. Knjiga „Unsere Zeit. Jahrbuch zum Conversationslexicon III. B.“ to očitno trdi, rekoč na 194. strani: „Ogrska, dežela prihodnosti, je tudi zvezda Nemčii; Nemci so poklicani, da le-sem skladajo nemško kupčijo, nemško obrtnijo, nemško kulturo. Velika Nemčija bo tako se tudi trdno vstopila v jutrove dežele.“ Nemčija po takih očitnih glasih hoče izveličati ves božji svet — za gospodarstvo svoje, za žep svoj!

Toliko za danes o preselitvah sploh in o preselitvi na Ogrsko itd. Kadar nam odgovorí na vprašanje naše g. dr. Kovač, podamo Vam tudi, kar bo on o Srbii pisal.

Živinoreja v našem cesarstvu.

Stan živinoreje v Avstrii se zvé najbolj iz tega, koliko se ptuje živine, kož, rogov itd. v naše cesarstvo vpelje in koliko v ptuje dežele iz našega cesarstva izpelje.

1863. leta je bilo vse to v denarjih cenjeno tako-le:

	vvožnja	izvožnja	razloček	
živine na	14,551.200	8,099.200	6,452.000	gold.
živinskih pridelkov na	9,606.800	6,525.600	3,081.200	„
skupaj	24,158.000	14,624.800	9,553.200	„

Po takem pošilja avstrijska država, ki meri 12.000 kvadr. milj, šteje 37 milijonov prebivavcev in je prav za prav poljedelska država, 9 milijonov in pol goldinarjev v srebru za živino v tuje kraje! Ni čuda tedaj, da taka država — akoravno ima rodoviten svet in za vse pridelke pristojno podnebje, od leta do leta v kmetijskem oziru bolj hira in se v uboštvo pogrezuje. Francozko, z Avstrijo enako velika država, izdaja za povzdigo poljedelstva vsako leto okoli 2 milijona frankov; v prevdarku stroškov države avstrijske za leto 1865 in 1866 pa še toliko krajcarjev ne zapazimo!

Gospodarska skušnja.

* Koliko oljnate preše k mleku pripomorejo. Iz skušinj, če se kravam lanénih, ogršičnih in

sezamovih préš daje, ki so se v časniku „Chemischer Ackersmann naznanile, se je to-le pozvedilo:

1. Mleka je pri vseh teh treh prešah bilo skorej enako mero; namolzlo se ga je od ene krave na dan po priliki nekoliko čez 11 bokalov; pri navadni klaji pa le 10 bokalov.

2. Namolzlo se je od ene krave zjutraj ob štirih pomolzene 4 bokale in četrt, opoldne (ob poldvanajstih) 4 bokale in $^1/_{20}$, zvečer (ob 6. uri) 3 bokale in $^4/_{10}$.

Po tem razkazu se je tedaj mleka na dan namolzlo: 36 bokalov in pol zjutraj, 34 bokalov in pol opoldne in 29 bokalov zvečer.

3. V 100 vrčih mleka je bilo 6 funtov in pol sirovega masla.

Zgodovinske stvari.

O zgodovini slovenske zemlje.

Spisal P. Hicinger.

Mnogokrat je bila v poslednjem času želja izrečena, naj bi slovenska zemlja skupno in edino vlado dobila, ter ne ostajala v množino posameznih dežel razcepljena. V deželnem zboru krajnskem 1861 je pred vsem svetom glasno povdarjal to željo dr. J. Bleiweis.*) — Vendar posamezne dežele, v kterih Slovenci stanujejo, se ne dajo lahko po sami narodnosti deloma razkrojiti in deloma zopet skupaj zediniti; v posameznih deželah se nahaja razun slovenskega iz davnih časov na eni strani nemški narod, na eni pa italijanski, in dolga zgodovinska zveza je med temi narodi vstvarila tudi historične pravice, ktere se ne morejo mimogredé pobrisati, da bi ostala, kakor pravijo „tabula rasa“ za zgolj narodno vredbo slovenske zemlje.

Po takem tedaj, če se hoče slovenska zemlja po svoji vladi bolj zediniti, ne ostaja druga pot, kakor da se ravná na historični podlagi.

To podlago ob kratkem naznanuje imé „notranjo-avstrijske dežele“, ker pod tem imenom je slovenska zemlja v novejših časih mnogokrat že bila zedinjena. Tako zedinjenje naše zemlje je pa veljalo ne samo v novih, temuč tudi v starih časih, in sicer še veliko večkrat, kakor se pa navadno meni. Naj sledeče besede ta izrek bolj pojasnijo.

Ako je resnica, kar je trdil poprej Vodnik, in dokazuje bolj obširno Trstenjak, da stari Panonci, Noričani, Karni in Istrijani so bili po narodu Slovenci, je to prvo spričevanje o zedinjenji naše zemlje. Res, da Panonija, Norik, Karnija z Istrijo in Venecijo vred so bile pod rimsko vlado posamezne dežele ali provincije; vendar večkrat, in po raznih straném so bile že takrat bolj zedinjene. Za Ilirsko se je mnogokrat klicala vsa zemlja od jadranskih morskih bregov do srednje donavske pokrajine, Dalmacija, Panonija, Norik in včasih še Venecija in Istrija skupaj. (*Appian. Bell. illyr.*) Vojaške zadeve so dodale večkrat, da je bil en viši poglavar postavljen nad vso ilirsko stran; na pr. Septimi Sever od 180. do 193. leta po Kr., Avreli Klavdi pred 268. letom, Avrelijan do 270. in Avreli Prob do 276. leta, so bili poglavarji in vojvodi vse ilirske strani, in so bili potem povzdignjeni na cesarski prestol (*Herodian l. I. Pollio in 30 tyr.; Kopiscus in Probo*). Po vladni vredbi cesarja Konštantina 330. leta je zahodnji Ilirik, to je Dalmacija, Panonija in Norik, imel svojega vikarja ali namestnika, ki je stal pod višim poglavarjem italijskim. Ko je Teodozi 394. leta rimsko carstvo razdelil na dvoje, je zahodnji Ilirik še skupaj ostal pri zahodnjem cesarstvu, in dalje od 493. leta po zmagi kralja Teodozija pri izhodnje-gotiškem kraljestvu.

Z Longobardi so se leta 568. poslednji nemški preseljevavci od Donave pomaknili v Italijo; za njimi tedaj so krog leta 592. prišli novi slovenski rodovi, ter so se razširili ob Savi, Dravi, Muri in Soči, in po njih se je okrepčal stari slovenski živelj v teh straném. Res, da takrat so Slovenci stokali pod jarmom divjih Avarov, pa oprostil jih je hrabri Samo krog 630. leta, in 36 let so Slovenci združeni pod njegovo vlado srečno bivali. Pa Samotovi smrti je veči del Slovencev zopet prišel v avarsko stisko; majhen del ob Soči in Zilji je stal v longobardski oblasti, in drugi del na Korotanskem je stopil v bavarsko brambo. Premenil pa se je čas s Karolom vélikim, in slovenska se je bolj zedinila.

Mogočni frankonski kralj Karol véliki je namreč 774. leta si prisvojil longobardsko kraljestvo, je leta 788. tudi bavarsko vojvodstvo popolno zedinil s svojim posestvom; dalje so njegovi vojvodi na dveh krajih nazaj pobili Avare, in Istrija, Liburnija in še druge slovenske strani so bile med leti 789. in 799. pridjane frankonskemu kraljestvu. Od tedaj je južni del slovenske zemlje na desnem podravskem bregu stal pod oblastjo furlanskih vojvodov Henrika, Kadaloa in Balderika do 828. leta; severni del na levem podravskem bregu pa je slušal vojvode izhodnje pokrajine, med kterimi se zlasti pomni Gerold 811., in Ratbod 836. in dalje; pod njihovem poveljem so bivali posebni knezi raznih slovenskih strani. Za letom 828. se je veliko furlansko vojvodstvo razbilo, in le Istra in Furlanija ste ostali pod enim knezom, in s tem ste se bolj na italijsko stran obračali; nasproti se je Krajna in zlasti slovenska stran med Dravo in Kolpo pridružila izhodnji pokrajini, da si ravno ste, kakor se kaže, za-se ohranili svoje kneze. (*Primeri: „De Rubeis Monumenta eccl. Aquil. p. 413 etc.“; naproti Anonymus „de conversione Carentan.“*)

Ko se je velika frankonska država leta 843. razdrobila, je Karola vélicega vnuk, Ludevik nemški, prejel vse izhodjne pokrajine; iz njegovih rok je njegov sin Karloman leta 854. dobil Korotan, in leta 876. še Panonijo. Po takem je bil veči del slovenskih dežel združen pod koroškimi vojvodi, med kterimi se dalje imenujejo Arnulf, Karlomanov sin, Luipold, Arnulf, Eberardin Bertold. Cesar Oton I. je leta 948. Korotan podelil svojemu bratu Henriku; leta 952. mu je izročil še Furlanijo z Istro; potem je bila vsa slovenska zemlja zedinjena pod korotanskimi vojvodi do 1077. ali prav za prav do 1093. leta, samo razun tega, kar so si bili Madžarji prisvojili. V tem času so se za Henrikom I. poredoma vrstili vojvodi Henrik II., Oton, Henrik III., po tem cesar z imenom Henrika II., Konrad I., Adalbero, Konrad II., Velf, Bertold, Markvard in Luitold; pod poveljem teh vojvodov so stali posebni knezi in markezi v Furlanii, Istri, Krajni, v Korotanu, v gornji korotanski strani, in v doljni korotanski ali slovenski strani.

Z letom 1077., ali prav za prav 1093., je ta edinost slovenskih dežel zopet začela razpadati; takrat je namreč cesar Henrik IV. Furlanijo, Istro in Krajno z delom lovenske strani podelil akvilejskemu patriarhu Sigehardu in po tem Vodalriku I. v oblast. Nasproti je Korotan, gornja in doljna korotanska stran za čas še ostala v oblasti koroškim vojvodom; vendar zveza je bila če dalje bolj rahla. Štirski knezi Otokar V., VI. in VII., ki so se imenovali po mestu Štiri (Steier) poleg Aniže, so si časoma do leta 1129. prisvojili vso

*) „Triesterca“, „Tagespošta“, „Oest. Zeit.“, „Donau-Zeit.“ in vsa truma „desperationsfondlarjev“, kakor jih „Kikiriki“ imenuje, in še zadnji čas tudi „Laibacherica“ so za razodeto pravično željo na vse grlo kričali: na križ ž njim! na križ ž njim!

gornjo korotansko stran, in so ji podelili imé štirske strani; Otokar VII. je leta 1249. podedoval še doljno korotansko stran do Save, in tedaj se je oboja stran skupaj klicala za Štirsko. Koroškim vojvodom Henriku mlajšemu, Engelbertu in njegovim naslednikom je po takem ostal sam Korotan; pa vojvoda Ulrik III. leta 1257. in dalje si je vedel toliko pomagati nasproti akvilejskim patriarhom, da je tudi Kranjsko spravil v svojo last. Med tem se je Štirsko ali Štajarsko še bolj odločilo od druge slovenske zemlje, došlo je 1186. leta avstrijskemu vojvodu v dedšino. Nasproti so si velik del Istrijskega prisvojili Benečanje, drugi del Istrijskega in del Furlanskega so goriški knezi odtrgali od akvilejskega posestva; velicega dela na Krasu so se polastili devinski gospodje.

Iznova pa, in naglo se je slovenska zemlja, skoraj vsa zedinila pod českim kraljem Otokarjem II. Ta kralj je po smrti avstrijskega vojvoda Friderika II. 1246. leta na-se spravil z Avstrijo vred tudi Štirsko; 1269. leta po smrti koroškega vojvoda Ulrika III. si je za dedšino vzel Kranjsko in Koroško, vrh tega se je posilil za varha akvilejski cerkvi. Vendar njegovo gospostvo ni imelo obstanka; 1276. leta mu je cesar Rudolf I. vzel z Avstrijo vred tudi slovensko zemljo, ter jo je 1282. leta, razun Koroškega, izročil svojima sinoma Albertu in Rudolfu. Avstrijskim vojvodom in nadvojvodom iz habsburške hiše je po smrti vojvoda Henrika goriškega došlo Koroško, in 1374. leta po smrti kneza Alberta IV. goriškega Metlika in Istra; 1382. leta se jim je vdal Trst, 1492. leta so podedovali devinsko gospostvo; 1500. leta po smrti kneza Leonarda goriškega pa še goriško knežijo. Takrat tedaj, za cesarja Maksimilijana I. so bile zopet slovenske dežele zedinjene pod enim gospodarjem, in tako so ostale pri Avstrii in habsburški rodovini do sedanjih časov.

Pomniti se mora vendar, da je v tej dolgi dôbi slovenska zemlja dvakrat bila v nevarnosti, da bi ne bila za vselej se razcepila. Prvikrat je bilo to, ko sta vnuka cesarja Maksimilijana Karol V. in Ferdinand I. avstrijske dežele hotela med seboj razdeliti; takrat si je Karol hotel Gorico, Trst, Kras, Istro in Metliko pridržati in jo s španjskimi deželami zediniti. Pa blagi stanovi krajnske dežele so se uprli zoper tako početje, in niso nehali terjati, dokler 1522. l. ni bila nova pogodba med cesarskima bratoma storjena, po kteri so slovenske dežele skupaj ostale pri Avstrii. Drugikrat je bilo v poslednjih časih, ko so Francozi s silo posedli Primorje, Kranjsko in gornji Korotan 1809. leta; pa njihovo gospodarstvo je trajalo samo do 1813. leta, in potem je prišel še tisti del slovenske zemlje k Avstrii, ki je poprej stal pod beneško oblastjo.

Zemljepisna lega, narodni vpliv in zgodovinska zveza je Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje tudi po tem tesneje skupaj sklepala, ko so bile te dežele z mnogimi drugimi deželami združene pod avstrijskimi vladarji; mimo druzih avstrijskih dežel se jim je kmali prilastilo imé „notranja Avstrija“, in s tem imenom so imele skoraj vedno nekaj skupnega v političinih rečéh, pa tudi v sodnijskih, vojskinih in v verskih zadevah.

V posebno celino se je Štajarsko, Koroško, Kranjsko, Goriško, Trst in Istrijsko zedinilo po zadnji volji cesarja Ferdinanda I. 1564. leta; njegov tretji sin Karol II. je prejel te dežele v dedšino, si je odbral v Gradcu svoj sedež, in je ondi vstavil notranjo-avstrijsko vlado. Blagi stanovi teh dežel so bili v raznih zadevah bolj v tesni zvezi med seboj; pošiljali so si poročnike, skupaj so odpravljali odbornike na cesarski dvor, zlasti so se v veči množini snidili na občnem zboru v Bruku 1578. leta. Ko je 1619. leta nadvojvoda Ferdinand II. prišel na cesarski prestol, se je „notranja Avstrija“ zopet združila z drugimi avstrijskimi kronovinami; vendar posebna „notranje-avstrijska vlada“ je še ostajala v Gradcu za Štajarsko, Koroško in Kranjsko skupaj. Za čas cesarice Marije Terezije je nad notranjo-avstrijskimi deželami stala „visoka reprezentacija“; cesar Jožef II. pa je 1782. leta zopet odločil vesoljnega poglavarja za Štajarsko, Koroško in Kranjsko s Primorjem, dasiravno ta naredba ni za dolgo obstala. Še o poslednjih prenaredbah za vlado avstrijskih dežel je bil mnogokrat glas, da bi se eno poglavarstvo odločilo za notranje-avstrijske dežele.

Ravno tako kakor v političinih rečéh se je pred časom v sodnijskih rečéh obračalo iz posameznih dežel na notranje-avstrijsko vlado v Gradcu. Ko je pa 1785. leta ondi nehalo vesoljno poglavarstvo, je ostala saj edina viša sodnija za notranjo Avstrijo; le da je bila prestavljena v Celovec, dokler vladne prenaredbe 1850. leta niso stopile na svetlo.

Tudi vojaške zadeve so Štajarsko, Koroško, Kranjsko in Primorje nekdaj edinile; na eni strani je bil dolgoleten boj zoper grozovite napade divjih Turkov, na drugi strani bila je večkratna vojska zoper Benečane. Vse notranje-avstrijske dežele so skupaj skladale stroške za brambo unanjih mejnikov, skupaj so odbirale vojake za boj; za karlovško trdnjavo je 1579. leta dajala Štajarska, Koroška in Kranjska delavce in denar, pri Sisku so se bili 1593. leta hrabri vojaki iz vseh teh dežel. Še celó v veliki francozki vojski 1809. leta je stopila posebna notranje-avstrijska vojna na noge, in brambovci imenovanih dežel so bili namenjeni v eno stran.

Kar pa se tiče cerkvenih zadev, so se tiste zlasti edinile v verskih prenaredbah 16. stoletja, in v odpravljanji nove vere v začetku 17. veka.

Da se pové še poslednja beseda o šolskih zadevah, je to, da vseučilišče v Gradcu je bilo 1586. leta ustanovljeno za „notranje-avstrijske dežele“ skupaj.

Po vsem takem tedaj glas o zvezi notranje-avstrijskih dežel ni tako nov, ni še le od včerajšnjega dneva, vreden je tedaj resnega prevdarka.

Resnice življenja.

Iz Dositej-a.

* Ljubezen do domovine je velika, globoka reka; tók njen ne dá se zajeziti. Ako se ji delajo zapréke, predêre jih, pa potopí vso okolico.

* Ljubezen do domovine je kakor železo; iz ognja in izpod kladva pride še svitlejše in trdnejše.

* Ne veseli se deteta lepega a nespametnega, ampak zbujaj v njem srce in pamet, in mnogokrat mu pripoveduj, kaj je storila neka Črnogorka svojemu sinu, ki je pobegnil iz bitve in izdal svojo domovino in družino: ona je vzela njegovo puško pa mu ž njo razbila glavo, rekoč: „Umri tedaj, malopridni človek! kakor se ne spodobi, ker nočeš živeti, kakor se spodobi.“

* Zasluga za domovino je podobna zrnu. Kdor zrno v roki po mestu nosi in ga vsakemu kaže, rekoč: Glej, kako zrno imam! tak nikdar ne bo koristil domovini, ker se zrno bo posušilo. Kdor pa zakopá zrno v zemljo in trpljivo čaka nekoliko tednov, bo videl, kako zrno kalí in plod donaša.

* Ljubezen do narodnosti in domovine je kakor njiva. Ako tudi suša ali toča eno leto sad uniči, poljedelec! ne žaluj; sej in orji jo marljivo iznova drugo leto — in doživel bodeš veselega pridelka.

* Črviv sad pada sam z drevesa, ako le majhen

veterček potegne; dober sad zorí, če tudi počasneje in v vsaki nezgodi vremena.

* Imamo ljudí, kteri mnogo na to držé, da se nič druzega ne naučé kakor veliko jezikov. Al tak človek ni še visoko učen, kteri v desetih jezikih zná povedati, kako se imenuje — osel.

* Ljudje, ki so dobri, se nikoli ne mrzé nad hudobnimi, mrzé se le nad njihovimi hudobnimi deli; al hudobni ljudjé se večkrat mrzijo nad dobrimi. Vendar oslovski vik ne čuje se nebó. Vsi psi lajajo na danico in zoro; al danica za to ne mara, ker je nebó visoko.

Dopisi.

Iz Zagreba 22. julija. Nr. 11. — Volitve za naš zbor so gotove izvzemši kakih dveh ali treh. Naše čitatelje bo morebiti zanimalo zvedeti, kakošni poslanci se bodo skupili na zboru. Po prilici bodo ti-le: Po banskih pismih so pozvani: 2 kneza (tretji je reklamoval, češ, da i njemu pristoji „virilni“ glas); 40 grofov, od kterih pa morebiti tretinja ne bo prišla, ker je mnogo takih med njimi, ki večidel na Ogrskem živé in še hrvaškega jezika ne znajo, 10 baronov. Morebiti, da tudi iz med teh eden ali dva iz tistih uzrokov izostaneta. 11 vladik (škofov), namreč sedem katoliških: zagrebški, djakovaški, modruško-senjski, pečuški in trije naslovni, trije pravoslavani nezedinjeni, namreč metropolita iz Karlovcih in vladiki iz Karlovca in Pakraca, in eden pravoslavni zedinjeni iz Križevcih; 7 vélikih županov, ali dotično županijskih administratorjev; 14 banskega stola prisednikov, 1 podban; 1 podkapetan; 1 komes turopoljski. Izvoljenih je pa bilo: 22 sodnih uradnikov; 16 odvetnikov (advokatov) ali odvetniških koncipientov; 15 kapetanov iz vojniške Krajine; 14 katoliških duhovnov, večidel korarjev, 10 občinskih predstojnikov ali uradnikov; 9 gradjanov (mestjanov); 8 majorjev; 8 vlastelinov ali vélikih posestnikov; 8 političnih uradnikov, 6 trgovcev, 6 polkovnikov (oberstarjev); 6 nadporočnikov (nadlajtnantov); 5 šolskih ravnateljev ali učiteljev; 4 oberstlajtnanti, 3 pravoslavni duhovni, 2 mernika (inženirja), 1 literat, 1 poštmeštar, 1 gostivničar, 1 vojniš poročnik, 1 vojniš vodník (Führer) in 1 kmet. Iz tega se vidi, da bo naš zbor sestavljen večidel iz oseb, ki javne službe opravljajo. Tako zvani „tretji“ stan“, ki je drugod glavni faktor javnega življenja, ta je samo poedinice zastopan. Pa mislim, da ga ne bodemo jako pogrešali, ker se zbor ne bo veliko ali morebiti celó nič pečal s socijalnimi vprašanji. Za rešenje državno-pravnih razmer trojedne kraljevine do Avstrije in do Ogrske si pa Hrvati pri današnjih okolnostih bolje sestavljenega zbora želeti ne morejo. Tri poti stojé jim odprte: ali na Dunaj ali v Pešt iti, ali pa domá ostati. Po tem se razdelé tudi stranke v vladino, v Magjarom prijazno, in v národno. Schmerlingova politika je spojila zadnje dve v eno, tako zvano „fuzionalno.“ Ali bodo sedaj po padu Schmerlingovem Magjarom prijazna in narodna stranka še skupaj hodile, se še ne vé, to je pa gotovo, da bo vladina stranka dvorne kancelarije zmiraj pobijana, če bo fuzija še za naprej trpela. Bog!

Iz okolice Ptujske 19. julija. — V nedeljo 16. dne t. m. so naš častiti g. Janž Vrabel v farni cerkvi na Ptuji svojo prvo božjo službo slovesno obhajali. Omenim sveto toto opravilo za tega del, ker je omenjeni gospod deseti, kteri se je iz Velovlaka duhovnemu stanu posvetil. Velovlak je le mala vesnica in spomina vredna ne samo za tega del, ker morebiti ni vesnice, iz ktere bi — v primeri — 10 duhovnikov živelo; temuč tudi za tega del, ker se je tù rodil slavnoznani polkovnik Ilešič, sin slovenski, kteri je v zadnjem boji — tako so pisali — za nemško čast in slavo „deutsches Blut“, „deutsche Tapferkeit“ — kri prelil. Lani se je govorilo, da bi se pokojnemu spominek postavil, pa je vse zaspalo. Hvaležni Nemci mu ga staviti nečejo, žlahta pa je rada, da je 8000 forintov dobila.

V Ljutomeru na Štaj. 20. julija. J. K. — Zadovolivši svojim telesnim potrebam začne še le človek obračati svoje duševne močí na to, da se v viših svojih nazorih bliže pomakne namenu svojega življenja. Človek, kterega siromaštvo in druge nezgode tarejo, je gluh in top za vsako navdušenje; brez tega pa ostane na vsako stran vse njegovo življenje neplodno. To bi morebiti moglo služiti za izpričanje, zakaj da se naše ljudstvo tako malo svojih národnih pravic poprijema, in zakaj da se celó plaho in z nekim nezaupanjem vsakega domoljubnega podvzetja ogiblje. — Božja in naravna pravica je, da se tudi Slovenci kakor vsak drug narod smemo svojega milega materinskega jezika povsod in vselej služiti; al žalibog! kako malo še se v obče vse to pri nas porajta! Sicer pa imamo tudi tù nektere izjemke, in čim redkejše so, tem večo hvalo so vredne in zaslužujejo, da se svetu oznanijo. Naš spoštovani okrajni gospod predstojnik je že mnogo spisov in podukov v slovenskem jeziku svojim občinam (soseskam) izdal, pa tudi ob raznih priložnostih resno voljo razodel, da hoče slovenske vloge tudi vselej slovenski rešiti. Tako ravnanje je hvale in posnemanja vredno; zato okrajčanje lutomerski izbudite se in nasledujte svojega vam dobro želečega predstojnika! — Za ravnanje o tem pa naj vam služi sledeča prigodba. Pred nekim časom predloži neki kmet tukajšnji c. k. sodnii prošnjo za vknjiženje lastninske pravice; ta prošnja bila je po slovenski narejena. Na to dobi kmet, ne vem po kakem naklučji?*) nemško rešenje. S tem nezadovoljen gré mož k gospodu predstojniku in prosi, naj se mu prošnja po slovenski reši, kakor je bila po slovenski narejena, da vé, kaj je opravil, — in uslišana je bila njegova prošnja. Kdor trka, se mu odprè. — Jaz pa pravim: To je slovenska kri, to je slovensko srcé! Tedaj hvala, komur hvala gré.

Iz Reške doline 20. julija. Nenavadna prikazen se je namerila v naši dolini; od Bistrice in dalje blizo Vrem ima Reka še toliko vode, da malni ne stojijo, dalje pa do Št. Kocijana, kjer voda navadno gré v zemljo, se se popolnoma posušila, in že tretji mesec trpí ta nadloga. Nad gornjimi Vremami, pri Gombači ali pri Jesihu je pravi malen, ki ima še vodo, in štirje kamni še vedno tečejo; 100 sežnjev niže pa se zgublja vsa reka v dnu vodne struge med nasipom, in 1500 sežnjev daleč je suha vsa grapa, in sedem malnov stojí že dolgo časa. To je pač zguba za malnarje, pa tudi velika nadloga za soseske, ki daleč, tudi iz Istre semkaj na Reko dajejo mlet svoje žito. Doslej ne pomnijo še tacega prikazka, samo pred kacimi 8 leti je enkrat Reka se tako izgubila, pa samo za 10 dni malne pustila na suhem. Zatega voljo je bil 20. dne t. m. komisijsk ogled, da bi se razodeli vzroki take nenavadne prikazni, in presodili tečni pomočki zoper nadloge. Pokazalo se je ondi, kjer se voda zgublja, pod nasipom ne samo 50 ali 100, temuč na 1000 lukenj in luknjic, ki pijejo vodo. Drugekrati, ko je večkrat velika voda prihajala, je prst in ilovica mašila te luknje; zdaj pa, ko je bilo vlani in letos veliko suše, je voda vse tiste luknje izprala, in struga v dnu je kakor sito. Težko bi bilo tedaj, in mnogo stroškov bi napravilo, da bi se struga zopet umetno na pravi stan predelala.

*) Čisto naravno po železni srajci (navadi) navadnega birokratizma. Vred.

Za prvi pot ne kaže druzega, razun čakati, da pride povodenj, in strugo zopet z ilovico pomaši in pocelí. Vpraša se zdaj: kam da gré voda, ki se ponikuje v strugi, ali si ne išče drugod novega teka. To se za zdaj še ne zná, kajti voda se ravno ondi zopet prikazuje v strugi, kjer se reka v globokem breznu (50 do 80 sežnjev globoko pod Št. Kocijanom) izteka pod zemljo, dokler pet milj dalje pri Devinu ne izhaja v morje s slavnim imenom Timava.

Iz Jelšan. *(Zahvala.)* Od koristi na Podgrajah ustanovljene ljudske šole spodbujeni visokorodni gospod Alfons pl. Klinkovström, svetovavec c. k. primorskega deželnega poglavarstva in ud deželnega zbora istriškega, je poslal 25 gld. v dar za potrebe novo osnovane podgrajske šole. To ljudomilo darilo je vredno očitnega razglašenja v „Novicah", ktere z velikim veseljem šolske dobrotnike na znanje dajejo. Tako za slovenske šole unetega dobrotnika se je skazal imenovani gospod, akoravno rodú nemškega; zatorej se le dolžnost hvaležnosti spolni, ako se njegov milodar razglasi.

Nadzorništvo Jelšansko.

Iz Brezovske soseščine 20. jul. ☺ — Na vprašanje Tvoje, dragi prijatel Juri, kako se kaj godí po našem Krasu, moram Ti odgovoriti, da prav slabo. Kamor koli po polji obrnemo svoje očí, druzega ne vidimo kakor revo in žalost. Davki so silni, letina pa bo slaba. Presrečni bi bili, da bi letos le polovico tega pridelali, kar smo spravili lani. Vedi, dragi moj, da na njivah, na kterih smo navadno poldrugi do dva tisoč snopov naželi, letos pet do šest sto naberemo z velikim trudom komaj. Tako redke so bilke in tedaj silno slab prižanjek. Tudi po travnikih ni nič bolje. Kjer je precej po košnji suša nastala in je še do danes ni konec, se letos tudi otave nadjati ni. Tako, ljubi prijatel, imaš cel koš žalostnih novic iz našega Krasa. Da pa dobiš tudi veselo drobtinico vmes, zvedi, da v našo farno šolo v Brezovice, smo, hvala Bogu, po veliki noči novega mladega učenika g. M. Košić-a dobili, s kterim je slehern zadovoljen. On zadostuje otrokom, ker rajše kot pred v šolo hodijo in se radi učijo; zadostuje faranom, ker ob nedeljah in praznicih ne slišijo starih pesem kakor poprej, ampak vse nove; tudi orglemu lepo pojó. Vem pa, dragi moj Juri, da te bo skrb znati, ali je pa tudi učenik z občino zadovoljen? Na to Ti pa ne vem odgovora; toliko vem, da po preteklih treh mesecih, kakor je navada, je prosil velikega župana za svojo plačo, pa ni nič dobil, ker je župan še ni bil skupaj spravil. Kako mora učeniku, ki nima druzega premoženja kakor svojo revno plačo, pri srcu biti, kadar ga tako s praznimi rokami odpravljajo, more le tisti čutiti, kdor ve, s kakošnim trudom si ubog učenik na deželi svoj kruhek služi. Hvalevredno je, ljubi moj Juri, za omiko ljudstva skrbeti, — hvalevredno je, mnogo šol ustanoviti; al le-to ni zadosti! Potrebno, živo potrebno je tudi skrbeti, da ubogi učenik o pravem času svojo plačo prejema, in da ni prisiljen, vsak hip je še le pri županu iskati; ako se tako ravná, ne bilo bi čuda, da učenik zgubí vse veselje do svojega poklica; poniža se pa tudi za berača, kar ni spodobno na nobeno stran. „Kdor dela, naj tudi jé" — pravi sv. pismo. Al se spolnujejo te besede pri učenikih, kteri delajo in delajo za prid ljudstva, za svoj krvavi zaslužek pa morajo še beračiti? Naj bi nam veliki župan na to odgovorili.

Rakovnik na Dolensk. 23. mal. srpana. Bl. — Kar se tiče letošnje letine, smo tukaj na Dolenskem zares sirote, kajti kozolcev je komaj tretji del polnih, tako, da strnega žita še za seme namlatili ne bomo; koruza je zastran suše tako pozno kalila, da je še le sedaj toliko odrastla, da jo osipamo; krme smo nakosili skoraj polovico manj od lanskega leta. Če nam ajda in otava ne obrodite, grozno huda bode za ljudí in živino, ker niti uni niti ta ne bodo imeli kaj zobati. V vinogradih je trta spomladi nenavadno lepo kazala, al komaj so ljudje zakasnjena dela z velikim trudom dovršili, se prikaže huda trtna bolezen — palež — ter nam pokončá našo nado in ves naš trud tako, da nekteri lastniki ne bodo imeli kaj brati v jeseni. Gosp. grofu Barbu je ta bolezen dosedaj en vinograd skor popolnoma uničila, pa tudi sloveči vinograd „Gobca" je nekoliko opaljen. — Ljudstvo je tukaj že tako siromašno; kaj bo pa še le vprihodnje? S čim bo sirota plačeval davke, ker še sam najpotrebnišega živeža za se in za ubogo živino ne bo pridelal? Bog se nas usmili in nam pomagaj iz tako hudih stisk!

Krakovo v Ljubljani 15. mal. srpana. — Danes sem imel priliko viditi krasne nove orgle za staro Loko; tudi slišal sem jih toliko, kolikor more manjših piščalk zarad tesnega prostora stati v lopi. Orgle so na 24 registrov, in že sedaj, ko niso še popolnoma sestavljene, jako lepo pojó; posamezni zameni deloma jasno in prijetno, deloma pa krepko in veličastno. Cele orgle razpadajo v 4 poglavitna dela. I. poglavno delo ima 10 zamenov: 1. principal ali poglavnica 8 čevlj., 2. bourdon 16 čevlj., 3. viola 8 čevlj., 4. flavta 8 čevlj., 5. bourdon 8 čevlj., 6. oktava ali osmina 4 čevlj., 7. salicional 4 čevlj., 8. flavta $2^2/_3$ čevlj., 9. superoktava ali nadosmina 2 čevlj., 10. mikstura (Arojna). — II. ali zgornje delo s šestimi zameni: 1. flavta traveur 8 čevlj., 2. viola di Gamba 8 čevlj., 3. flavta major (vélika) 8 čevljev, 4. undamaris 8 čevlj., 5. prestant 4 čevlj., 6. flavta 4 čevlj. — III. ali pedal: 1. principalni ali poglavitni bas 16 čevljev, 2 violonbas 16 čevljev, 3. trombini ali pozavni bas 16 čevljev, 4. oktavini bas 8 čevljev, 5. čêlo 8 čevljev, in IV. ali postranski zameni: 1. manualna kopel, 2 pedalna kopel in 3. oktavina kopel. — Izdelal je te veličastne orgle gosp. France Goršič, sin znanega in spoštovanega Martina Goršiča (po domače Medičarja) spretnega orglavca v naši lepi župni cerkvi sv. Janeza Krstnika in zvestega sina mile majke slave. Res, da se moremo ponašati Krakovčani, da sta nam vrla Goršiča rojaka. Mladi bistroumni umetnik se je na tujem do pravega mojstra izuril, kteremu se ni treba bati niti domače niti inostranske konkurencije. Orgle njegove, ne le da so po notranji vrednosti izvrstne, so tudi za dobro tretjino cenejše mimo orgel kacega beškega ali laškega mojstra; pa še to jim je na korist, ako se po kaki nerodnosti pokvarijo, da jim je hitra pomoč brez velikih stroškev koj pri roci. Posebne hvale vredna je tudi praktična uravnava mehú, kteri pri nekterih orglah veliko, večkrat krvavo potrebnega prostora jemlje, pa gonitelja tako strudi, da je pravi mučenec. Gosp. Fr. Goršic po neki francozki iznajdbi meh v vklad ali omaro orglam vmestuje, ter ga tako praktično izdeluje, da ga lahko z nogo goni vsak sedem let star dečko. Delavnica našega mladega umetnika je v Trnovem v Jurčkovi hiši nasproti gosp. Jurju Pajku, dobroznanemu nekdanjemu tesarskemu mojstru; v njej se izdelujejo vse priprave, ki jih potrebuje orglar, od ličnih, ko srebro se svitajočih piščalk do malih medenih vezi; vse, vse tedaj je pošteno in zanesljivo dogotovljeno delo domačega uma in dlana. — Pa morebiti kdo poreče, da je hvala ta prenapeta; takemu svetujem, naj potuje v staro Loko ter naj se podá v velekrasni na novo v bizantinskem skladu sezidani božji hram, da se sam prepriča, da res delo mojstra hvali. Do 20. dne prihodnjega mesca bodo orgle popolnoma gotove, ker tisti dan se bode obhajala slovesnost, s ktero bodo škof blagoslovili starološko novo cerkev. — Še nekaj pa pri tej priliki zamolčati ne mo-

remo in ne smemo, in to je, da je naš mojster na svojo národnost jako malo ponosen, ker nareja orglam navadne napise v tujem jeziku; to vidimo na priliko na trnovskih in sedaj na staroloških orglah. Ako pomislimo, da se vsak narod rad ponaša s proizvodi svojih umetnikov, in da je po takem celó naravno, da vsak umetnik zaznamuje svoja dela v svojem maternem jeziku, — pojdi na Francozko, pojdi na Laško, pojdi na Nemško, pojdi kamor koli, povsod bodeš to vidil — tedaj tudi mi nikakor preveč ne zahtevamo, ako pohlevni Slovenci to malenkost od svojih umetnikov resno tirjamo, da se naš jezik tam sramotno ne skriva, kjer ima svetu povedati, da je delo domačega, ne pa vnanjega mojstra. Temveč pa je to nerodno, ako je delo za naše domače ljudi, za Božji hram našega slovenskega naroda, — ali ne pomisli bistroumni gosp. Goršič tega? Ako pride po naključbi kak turist iz „rajha" v tak kraj, pa mu zeló dopadejo orgle, in si jih zapiše v svoj dnevnik po nemškem napisu in piše potem „Wanderungen durch die Länder des deutschen Bundes", kar brž utegne biti, da Gorschütz sloví med nemškimi orglarji! Tako se nam jemlje še to malo, kar imamo. Žalostna majka!

Iz Ljubljane. Kmetijska družba koroška je poslala tudi naši razglas, da stoletnico svojega obstanka obhaja z izložbo (razstavo) kmetijskih pridelkov, obrtnijskih izdelkov, kmetijskega orodja in živine, ki se začne poslednje dní septembra meseca. S to izložbo je sklenjena tudi loterija, pri kteri se bodo dobile kmetijske reči. Tudi iz naše dežele more v izložbo poslati, kar kdo ima pripravnega, pa do 1. avgusta mora to celovškemu odboru naznaniti in povedati, koliko prostora za razstavo svojih rečí potrebuje. Srečke (loze) kmetijske loterije se pa dobijo tudi v pisarnici naše ljubljanske družbe po 50 nov. krajc. do konca prihodnjega meseca. Kdor je srečen, vloví za 50 kr. veliko vredno kmetijsko orodje itd.

— C. kr. dunajsko ministerstvo kupčijstva je naznanilo naši kmetijski družbi, da je 1867. leta velika izložba kmetijskih pridelkov in obrtnijskih (rokodelskih) izdelkov v Parizu, in da je presvitli naš cesar dovoliti blagovolil, da se tudi Avstrijanci morejo udeležiti francozke izložbe.

— Povedale so „Novice", da je deželni odbor po nalogi, ki jo je sprejel od zbora deželnega, se obrnil do svetlega knezoškofa in sl. c. k. deželne sodnije kot obravnavne gospóske, da se pričnó priprave za natis slovensko-nemškega slovárja po §. 26. blage oporoke rajnega kneza in skofa Wolfa. Deželni odbor tedaj je dosegel, kar je bila želja deželnega zbora, in bode v stanu poročevati prihodnjemu shodu, da stvar, ki je tako dolgo spala, se je izbudila v djanje, ker je razprava o zapuščini škofovi toliko dognana, da ni nobene overe več za izpolnjenje §. 26. Že je tudi „Danica" iz zanesljivega vira naznanila, da svetli knez so pod predsedstvom prečastitega gosp. dr. Pogačarja izvolili odbor, kteri naj za tisk pripravi gradivo, kteremu bode podlaga gosp. Zalokarjev rokopis. Kdor je priliko imel videti ta rokopis, bode nam pritrdil, da je zbirka njegovega rokopisa zeló zeló bogata; nobena bčelica menda ni tako pridno znašala medú v satovje svoje kakor gosp. Zalokar mnogo let besede slovenske v pôle svoje. Vendar tudi še drug visokoučen slovansk jezikoslovec na Štajarskem — gosp. Oroslav Caf — že več let nabira gradivo za slovár slovenski in ima tudi zlatega denarja vreden rokopis dodelan, o kterem smo čuli, da bi ga ne odrekel „Matici slov." V veliki slovár, kakoršnega si je mislil blagi knez Wolf, morala bi se tedaj zliti obá rokopisa: Zalokarjev in Cafov, in dodati še tudi dr. Miklošičeva zbirka, ki je brez dvombe velike hvale vredna, kakor se bo mogla porabiti tudi nova izdaja Janežičevega slov.-nemškega slovnika, ki pride med pripravami za Wolfov slovnik gotovo že na svetlo. Vse to skupno porabljeno in s kritično roko tako vredjeno, kakor je bil vredjen prvi del Wolfov, dalo bi slovár, kteri bode vreden velikodušnega darú rajnega knezoškofa, — slovár, ki bode imel stalno vrednost v jezikoslovji, ne le za nekoliko let, ampak za vso prihodnost, — slovár, ki bode vsemu narodu slovenskemu na korist, učenjakom sedanjega časa na čast pred vsem, zlasti slovanskim svetom. Le s tacim delom se bomo hvaležni skazali visocemu mecenu; s tacim slovarjem se bode pa tudi koristilo glavnemu dedu — Alojzjevišču — ker se bode izvrstno delo lahko in dobro prodajalo. Naj nam nihče ne ugovarja, da se 1. dela še ni prodalo 2000 iztisov in da se tudi 2. ne bode. Knjige, ki stanejo po 4 ali še več goldinarjev, se nikjer ne prodajo v en hip; saj taka dela tudi niso natisnjena, da bi se po 5 ali 10 letih že natiskovala v drugič. Naj le prisije tudi pred vrata slovenska enkrat prava ravnopravnost, da vživa jezik naš svoje božje in natorne pravice v uradnijah in šolah — in ako Bog dá, doživeli bodo to še tudi Slovenci — tedaj bote videli, kako bo na tisoče rok segalo po slovniku. Kdor z mero današnjih dní meri potrebo slovnikovo, meri s krivo mero, — meri s tistim dolgim vatlom, kteremu je napis: „wir können warten." Zato le pogumno na delo, pa, kakor Nemec pravi „auf der breitesten Grundlage"; zadušljiva enostranost bi bila na škodo delu, kterega čaka ostra kritika. Tak slovensko-nemšk del pa bode še le tudi prava podlaga nemško-slovenskemu, ktere je učeni Cigale milo pogrešal, ko je hitrih rok moral vredovati 1. del.

— Lukšićevih „Slavische Blätter", kteri izhajajo zdaj dvakrat vsaki mesec, je 7. zvezek prišel na svetlo. Reči se mora, da vrlo napreduje. V životopisnem delu (s podobo) popisuje ta zvezek delavnost Jurija Daničića, slavnega jezikoslovca srbskega, kteremu Miklošič sam daje prečastno spričalo, da noben slovanski jezik o sintaksi nima tako izvrstnega dela kakor ga ima srbski v Daničićevi „Srpski sintaksi." Med slovstvenimi novicami, ktere jako marljivo nabirajo „Slavische Blätter", nahajamo najdbo staroslovenskega psalterja v knjigarni Bazilijanskega samostana na črneckaji gori blizo Munkača; na pergamentu je pisano 150 psalmov popolnoma.

— Gospoda Utiešenović in Miklošić na Dunaji 13. dne t. m. naznanjata 2. izkaz prineskov za dela Vuka Štef. Karadžića, iz kterega se vidi, da rodoljubni Slovani darujejo po svoji moči po 1, 2, 3, 5, 10, 50 do 500 gold. Tudi po 50 krajc. je mnogo doneskov. Naj je ta novica iznova opomin rodoljubnim Slovencem, da ne zabijo v kolo stopiti vzajemnosti djanske! Besed vzajemnih smo kramljali že dosti.

— Tudi čitavnici naši je iz Zagreba došlo vabilo k veliki „besedi", ki jo napravi „Kolo" 29. dne t. m. Med pesmami se bojo čuli zbori: slovački in slavonski národni, une je pripravil Tovačovsky, te pa Slavoljub Lžičař, in Husitska od J. Krova.

— V pondeljek zvečer so si osmošolci ljubljanske gimnazije „na zelenem hribu" dali na slovó veselico, pri kteri so se popevale pesmi, je igrala muzika tukajšnega c. k. polka itd. Počastilo je večernico razun ravnatelja gimnazijskega in dveh profesorjev tudi mnogo povabljene gospode. Prav veselo je bilo, še pa bi bilo veselejše bilo, ako bi ne bilo sèm ter tjè se potrdilo, kar Srb pravi: „mnogo ljudih, mnogo ćudih."

— V nedeljo, 30. dne t. m. ob 9. uri dopoldne bo na god cerkvenega patrona velika svečanost pri sv. Jakobu, pri kteri bojo pevci in pevkinje naše či-

tavnice peli veliko mašo dobroznane naše skladateljce gospé Ane Pesjakove; vložila se bota tej maši Jelenov vokalni zbor in dvospev, kterega bo gospá A. Pesjakova pela s pevovodjem gosp. Jos. Fabjanom. Z naznanilom tem vabimo prijatle in prijatlice lepe cerkvene muzike, da se udeležijo omenjene svečanosti.

— *(Naznanilo.)* Naznanja se častitim udom čitavnice ljubljanske, da bode po §. 18. društvenih pravil narodne čitavnice v Ljubljani v nedeljo 6. avgusta tega leta ob 11. uri dopoldne v čitavničini dvorani izreden občen zbor. Na vrsti bode: 1. volitev novega predsednika, 2. pogovor in sklep zastran prihodnjega čitavničinega stanovanja.

Iz odbora národne čitavnice v Ljubljani 21. julija 1865.

Dr. J. Orel, podpredsednik. A. Praprotnik, tajnik.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Danes še ne vémo novih ministrov, čeravno so dunajski časniki trdili, da jih bode že preteklo nedeljo naznanila vladna dunajska „Wien. Zeit.“ V včerajšnem listu naznanja „Wien. Zeit.“ dvoje pisem Njih Veličanstva cesarja: eno svetlega nadvojvoda Rainera odpušča iz opravilstva ministerskega predsedstva, drugo barona Krausa iz službe, ktero je dozdaj opravljal kot prvi predsednik c. k. najviše sodnije. Tudi oklicuje ta časnik, da jutri (v četrtek) je slovesen sklep državnega zbora po svetlem nadvojvodu Ludeviku. Zbornica poslancev je imela poslednjo svojo sejo 24. dne t. m., zbornica gosposka pa 25. — Razun nekterih železničinih zadev ste si poslednje dni poravnali zbornici svoje navskriž-misli o državnih stroških za letošnje leto, in tako sklenili svojo delavnost. Kako si bo vlada denarja dobila, kolikor ga bo ji premalo došlo po dohodkih, se ni več sklepalo — v tem času, ko je staro ministerstvo odstopilo, novega pa še ni. Da bo grof Belkredi minister notranjih oprav, samo to je gotovo; da bi bil g. Komers minister pravosodja, si pa nikakor ne želijo českі listi, ker takrat, ko je on bil predsednik deželne sodnije v Pragi, je časnikom huda péla. Pač bi že bil čas, da bi časniki v Avstrii saj nekoliko lože dihali kakor poslednja 4 leta, ki so bila hujša memo vseh prejšnjih, kar je cenzura odpravljena. Že to veljá za bolje znamenje, da po cesarskem ukazu je viša uradnija tiskarnih zadev postavljena pod ministerstvo unanjih oprav, da tedaj časniki ne bodo pod tesno ograjo državnega ministra, ki ne trpí, da bi se kaka preodkritosrčna beseda zoper njegovo sistemo rekla. — Baron Sennyey je izvoljen tavernik kraljevine ogrske, ki prevzame opravilstvo deželnega poglavarja namesti grofa Palffy-a, ki je odpuščen iz službe. — Véliki župan zagrebški Kukuljević je kot banski namestnik te dni prisegal na Dunaji. Prisega je bila v latinskem jeziku. Ker je to magjarska stranka tolmačila na svoj prid, je to narodno stranko toliko bolj vznemirilo. — Pravijo, da zbor hrvaški je odložen za 2 meseca. — Škof Strossmajer se je zopet skazal velikodušnega dobrotnika; daroval je za utemeljenje podpornega zaklada ubozih učencev varaždinske gimnazije 1000 gold. — Slovaki čakajo s strahom, kako se bo izmotala njih ravnopravnost v novem prestroji Ogrske. — Očiten dokaz, kako povsod denarja manjka, je poslednji živinski sejm 17. dne t. m. v Črnovicah v Bukovini. Vladni list „Buk.“ pravi, da dobri, zdravi konji so bili po 11 do 20 gld., krave po 6 do 10 gld., mladi junčiki po 3 gold., pa še kupca ni bilo. — Neki berač je umrl unidan v Peštu, ki je zapustil več tisoč goldinarjev; med drugim je za pogreb svoj odločil 400 gold., zato so ga 4 konje, vpreženi v mrtvaški voz, vlekli na pokopališče. — „Umni Gosp.“ pripoveduje v poslednjem svojem listu, da je v Gorici bilo galête (kokonov) od 10. do 25. junija na trgu prodane 352 centov in 27 funtov; najviši kup najlepše robe je bil 2 gold. 12 kr. srebra, najniži kup najslabše galete pa 1 gold. 30 kr. Letina za kokone je bila letos po Goriškem tako slaba, da malokdaj tako. — V Trstu se bo razširila loka (ladjostaja), napravil se bo nov kolodvor. To žalosti Reko, ktera težko čaka železnice itd., a ne dobí nič! — Na Beneškem so poslednje tedne zopet zasledili več prekucijnih gnjezd; v Vidmu so zaprli bogatega bankirja in več druzih. Naj vlada naša še tako po naročji nosi Italijane, nikoli se med njimi ne bo znebila rovarjev, ktere v eno mer navdaja misel, da se odcepijo od Avstrije. — Sv. oče papež so se podali na grad Gondolfo; tudi kardinali so so razkropili po deželi; pred septembrom ne bo konzistorija, tedaj ni upanja, da bi se v škofije brez škofov kmali izvolili noviškofje. — Gotovo je, da tudi španjska vlada bode priznala novo italijansko kraljestvo. Pred letom bi tega še nihče ne bi verjel, ker španjska vlada in španjski narod morata, gledé na zgodovino preteklih let najmanj srca imeti do takega novega kraljestva. — Diplomatični razpor med prusko in avstrijsko vlado zavolj Šlesvik-Holštajna vedno huji prihaja; vendar misli „Zukunft“, da dolgočasna pravda se bode naposled že pobotala tako, da višo oblast v polabiskih vojvodinah dobi Prusija. — Kolera v Aleksandrii pojema, vendar je popolnoma še ne bo kmali konec, ker ima ta bolezen preveč gradiva v tem zanemarjenem mestu.

Žitna cena

v Ljubljani 25. julija 1865.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 3 fl. 62. — banaške 3 fl. 99. — turšice 2 fl. 75. — soršice 2 fl. 87. — rež 2 fl. 60. — ječmena 2 fl. 20. — prosa 2 fl. 67. — ajde 2 fl. 80. — oves 1 fl. 90.

Kursi na Dunaji

25. julija 1865 — **v novem denarji.**

Državni zajemi ali posojila.	
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	64.90
5% nar posojilo od l. 1854 „	74.55
5% metalike . . . . „	69.25
4½% „ . . . . „	61.00
4% „ . . . . „	54.25
3% „ . . . . „	41.00
2½% „ . . . . „	57.50
1% „ . . . . „	—.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% doljno-avstrijanske g.	84.50
5% ogerske . . . . . „	72.25
5% hrvaške in slovanske „	72.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	89.00
Državni zajemi z lotrijami.	
Zajem od leta 1860 . . . „	91.55
„ „ „ 1860 petink. „	97.25
„ „ „ 1839 . . . „	145.75
„ „ „ 1839 petink. „	143.00
5% narodni od leta 1854 „	84.75
Dohodkine oblg. iz Komo „	18.00

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	122.60
4½% Tržaški lozi po 100 „	107.00
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	81.00
Knez Esterhazy. po g. 40 „	78.00
Knez Salmovi po g. 40 „	28.50
Knez Palfyovi po g. 40 „	26.50
Knez Claryovi po g. 40 „	26.25
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	25.75
Knez Windischgräz. po g. 20 „	17.50
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	16.00
Grof Keglevičevi po g. 10 „	12.50
Budimski . . po g. 40 „	23.70
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	15.00
Cesarski cekini . . . „	5.24
Napoleondori 20 (frankov) „	8.76
Souvraindori . . . . „	15.30
Ruski imperiali . . . „	9.00
Pruski Fridrikdori . . „	9.13
Angležki souvraindori . „	10.96
Louisdori (nemški) . . „	—.—
Srebro (ažijo) . . . . „	10.07

Loterijne srečke:

V Trstu 19. julija 1864: **30. 88. 1. 50. 49.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 29. julija 1865.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.